

Anmeldelser

*Peer Hull Kristensen & Kari Lilja (eds.):
Nordic Capitalisms and Globalization:
New Forms of Economic Organization
and Welfare Institutions*

Oxford University Press 2011, 300 s.

ISBN 978-0-19-959453-5

I denne nye bog redigeret af Peer Hull Kristensen og finske Kari Lilja tages der livtag med en række problemstillinger, der har præget både velfærdsstatslitteraturen samt den politisk-økonomiske litteratur de seneste årtier, nemlig; hvilken rolle kan og skal staten spille vis-à-vis den økonomiske udvikling. For at besvare dette spørgsmål stiller de sig overfor paradokset, hvorfor har de skandinaviske økonomier, trods de neo-liberale profetier, siden starten af 1990'erne klaret den internationale konkurrence overraskende godt.

Bogen er opbygget som en klassisk antologi, hvor Peer H. Kristensen i det indledende kapitel opstiller ovenstående paradoks. Som afsæt for de efterfølgende nationale casestudier udpeges de skandinaviske velfærdsstaters decentrale karakter, Human Capital tilgang til aktiv arbejdsmarkedspolitik og fokus på velfærdsservice som afgørende forklaringsvariable til en forståelse af den skandinaviske succes i den postmoderne kapitalisme. Herefter følger fire kapitler fra hvert af de skandinaviske lande og et opsummerende kapitel.

Akademisk placerer denne analyse sig mellem innovationsstudier, komparativ politisk-økonomi, studiet af velfærdssystemer og organisations-sociologi. Fællestrækkene fra de første tre genrer er klassisk set anvendelsen af kvantitative metoder til at påvise sammenhænge imellem velfærdsstaterne og økonomiernes funktionsmåder. Analyserne i disse studier leder også som regel frem til konklusionen, at en universel velfærdsstat ikke er

uforenlig med en effektiv og konkurrencedygtig eksportsektor. Peer H. Kristensen og hans kollegaer starter ved denne konklusion og undersøger derefter successen ud fra en kontekst sensitiv industriel sociologisk analysestrategi. Der er derfor i hvert af de skandinaviske lande foretaget longitudinale casestudier af virksomheders omstrukturingsprocesser. De skandinaviske velfærdssystemers vertikale udviklingsprocesser i perioden 1995-2005, eller det Ove Kaj Pedersen kalder overgangen fra velfærdsstat til konkurrencestat, beskrives ligeså. Den overordnede konklusion, bogen udleder, er, at decentraliseringsprocesserne i de skandinaviske velfærdssystemer, sammenkoblet med udbygningen af velfærdsservices og aktiv arbejdsmarkedspolitik, på forskellige måder i de skandinaviske lande har givet familier, medarbejdere og virksomheder det institutionelle miljø, der er nødvendigt for konstant at tilpasse sig den postmoderne kapitalismes imperativer.

I det danske casestudie af Peer H. Kristensen giver denne innovationsdrivende og fleksibilitetsfremmende komplementaritet imellem velfærdssystem og virksomhedspraksis sig udslag på følgende måde: Igennem en læsning af den danske industrialiseringsproces udpeger Kristensen de danske arbejdere og deres fagforeningers aspirationer og kampe for faglig mobilitet, sociale rum og udfordrende opgaver som drivende faktor for, hvorfor vi i dag har en erhvervsstruktur domineret af små og mellemstore virksomheder. De danske arbejdere søgte bevidst væk fra fordismens fabrikker og over i nicheorienterede og specialiserede virksomheder. Dette krævede et veludviklet uddannelsessystem, som først de faglærte og dernæst de ufaglærte fik institutionaliseret, med staten som primær økonomisk bidragsyder. Det geografisk og fagligt mobile ar-

bejdsmarked udspang således fra arbejdstagerne og deres faglige organisationer.

I forbindelse med oliekrisen fra 1973 kommer den danske økonomi under pres, og det danske velfærdssystem og erhvervsstrukturen må omorganiseres. Denne transition lykkes ifølge Kristensen først i 1990'erne med to dialektiske processer; transition fra tayloristiske produktionsprincipper til mere lærende organisationer med høj grad af diskretion og problemløsning i jobfunktionerne, samt udviklingen af aktiv arbejdsmarkedspolitik og en massiv indsats inden for efter- og videreuddannelse. Ydermere understøttede udviklingen af sociale velfærdsservices også denne proces ved at frigøre kvinder til indtræden på arbejdsmarkedet.

I de fire casestudier beskriver og analyserer bogen på overbevisende måde den fundamentale usikkerhed, som virksomhederne og deres medarbejdere i dag fungerer i. Fusioner og virksomhedsovertagelser er en del af hverdagen, og nye organisationsopskrifter trænger ind i organisationerne og bliver udskiftet med andre konstant. I denne proces udpeges tillidsrepræsentanter som et afgørende led imellem hierarkisk tænken- de ledere og autonome og horisontalt-orienterede medarbejdere. Tillidsrepræsentanterne sikrer medarbejdernes samtidige autonomi og adaptation af de nye organisationsopskrifter. Herudover faciliterer TR også omstruktureringsprocesser, hvor medarbejdere skal afskediges. Her peges især på deres faglige netværk og viden angående muligheder for opkvalificering som afgørende for, at transitionerne forløber succesfuldt. Med andre ord *"shop stewards and convenors are able to make larger society work in tandem with changes in their home firm"* (Kristensen & Lilja 2011, 117). Dette bliver endnu mere synligt i den danske case, hvor Peer H. Kristensen gennemgår, hvorledes to virksomheder på foranledning af TR aktivt har deltaget i udarbejdelsen af nye uddannelsesprofiler ved det lokale AMU-center til at matche de nuværende og fremtidige behov. Disse analyser peger på styrker ved det danske system, men også svagheder gengivet i nogle af casestudierne. Hvis virksomhederne ikke kan

holde på den kvalificerede og omstillingsparate arbejdskraft, kan de hurtigt miste momentum.

Den danske case bidrager således med en forståelse af, hvilke mikro-dynamikker den danske arbejdsmarkedsmodel og velfærdssystem har skabt. Modellen og systemet møder fabriksgulvet, om man vil. Årsagen til den danske succes findes i velfærdssystemet og den faglige organisationsstruktur. Antologien afsluttes herved med den indsigt, at decentraliserede velfærdssystemer i Skandinavien på forskellige måder afhjælper mange af de risici, den postmoderne kapitalisme udsætter mennesker og familien for. Dette sætter dem i stand til at være en drivende kraft i de innovative virksomheder.

Af kollegial kritik kunne man måske i de cases, der på fin vis analyseres, have ønsket at forfatterne empirisk havde påvist, hvorledes nogle af de sociale velfærdsservices har afhjulpet familier i konkrete omstillingsprocesser. I bogen fremhæves velfærdsservices såsom *dagpleje* og *ældrepleje* som afgørende for familiers og derved arbejdskraftens geografiske og faglige omstillingskapacitet. Således foreslår antologien på interessant vis, at der er andre faktorer, der understøtter en mobil og omstillingsparat arbejdsstyrke, end aktiv arbejdsmarkedspolitik og generøse dagpenge, som ellers er mantraet i det danske flexicurity koncept. Arbejderes mobilitet og risikovillighed er afhængig af mere end blot dagpengenes generøsitet. I kapitel 1 fremhæves de ovennævnte sociale serviceområder som væsentlige til at forklare kvinders erhvervsfrekvens, men også til at forklare arbejderes omstillingsparathed generelt. Desværre påvises dette ikke empirisk i analyserne. Subsidiært nævnes de sociale velfærdsservices også kun indledningsvist i det afsluttende kapitel. Således forbliver de sociale velfærdsservices' decentrale og universelle karakter desværre lidt en ubenyttet, om end potentielt spændende, forklaring på den skandinaviske succeshistorie.

Anmeldt af **Jon Lystlund Halkjær**, ph.d. stipendiat, Institut for Statskundskab, Aalborg Universitet
e-mail: lystlund@dps.aau.dk

Kurt Jacobsen

Velfærdens pris – Arbejderbeskyttelse og arbejdsmiljø gennem 150 år

Gads Forlag 2011, 492 s.

ISBN 978-87-12-04681-3

Bogen er resultatet af et forskningsprojekt udført for Arbejdstilsynet. Det er spændende og grundigt udført historieskrivning, der i et vist omfang også rummer analyser af udviklingen i lyset af de samfundsmæssige betingelser, især den politiske udvikling, men også sociale, økonomiske og teknologiske processer. Man savner lidt, at analysen havde bevæget sig ud over nationale rammer og inddraget fællestræk i de betingelser, som formede arbejdsmiljøudviklingen i dels Skandinavien, dels hele Europa, og måske også en sammenligning af indsats og resultater med andre lande. Men man får den oplevelse, at her er *bogen* om arbejdsmiljøindsatsens udvikling. Den er velskrevet, og selv om den i kraft af sin detaljerighed klart mest henvender sig til arbejdsmiljøprofessionelle, kunne den også interessere bredere blandt studerende og andre med interesse i arbejdsmarkedsforhold og politisk historie.

Bogen er kronologisk opbygget. Den beskriver udviklingen fra arbejderbeskyttelsens spæde start i 1850'erne til dagens arbejdsmiljøindsats med vægt på de politiske og arbejdsmarkeds-mæssige drivkræfter. Der er fokus på lovgivningen; men sideløbende orienteres om væsentlige aspekter af arbejdsmiljøindsatsen, såsom arbejdsmedicinens udvikling, herunder de gode og mindre gode sider af arbejdslægerens indflydelse. Som ramme for fremstillingen fremhæves reguleringens begrænsede effekt i forhold til forekomsten af arbejdsskader.

Der kan dog rejses en kritik i denne forbindelse. Jeg tog umiddelbart bogens titel som udtryk for det forhold, at velfærd for nogle var udviklet på bekostning af tabet af helbred eller førlighed for andre. Men det er ikke helt sådan, Jacobsen mener det. Efter meget overbevisende at have redegjort for sammenhængen mellem på den ene side rationaliseringsbølgen i industrien i

1950'erne og 1960'erne, der grundlagde velfærd-udviklingen, og på den anden side forekomsten af arbejdsskader, mens både arbejdsgivere og fagbevægelse lukkede øjnene, konkluderes det alligevel afslutningsvis i bogen, at *"samfundet synes bredt at have accepteret, at man ikke kan komme arbejdsmiljøproblemerne til livs"* (s. 469). Dette er for Jacobsen hovedforklaringen på, at der fortsat forekommer et ganske stort antal arbejdsskader. Jeg mener, at det er en forkert eller upræcis konklusion, og jeg begrundet det med netop Jacobsens egen glimrende fremstilling af dels arbejdsmarkedsparternes og aftalemodellens store indflydelse i reguleringen, dels den politiske karakter arbejdsmiljøindsatsen altid har haft.

Det fremstår tydeligt gennem alle årene fra den første Fabriklov i 1873 om begrænsning af børnearbejde i industrien, hvorledes arbejdsmiljøindsatsen har været et kampfelt for arbejdsgivere og borgerlige partier på den ene side og arbejderbevægelse og socialistiske partier på den anden. Tydeligst i nyere tid i 1997, da Brian Mikkelsen (K) i Folketinget lovede at lave om på arbejdsminister Jytte Andersens netop vedtagne forslag til skærpelse af loven, *"så snart vi forhåbentlig får en borgerlig regering"* (s. 422). Og det var præcis, hvad der skete kort efter magtskiftet i 2001 med Claus Hjort Frederiksen som minister. Men det var ifølge Jacobsen også meget synligt, da Erik Andersen som chef for Arbejdstilsynet i en *"kamp om magten over arbejdsmiljøet"* (s. 414) i 1995 blev udskiftet med en DA-mand. Når arbejdsmiljøet således er et kampfelt, er det da svært at fastholde, at det samtidig *"bredt i samfundet accepteres"* (s. 469), at der fortsat forekommer så mange arbejdsskader.

Lidt ejendommeligt er det også, at Jacobsen ikke lægger mere vægt på betydningen af den særlige parts-inkorporerende indretning, arbejdsmiljøsystemet har i Danmark, og det dilemma arbejderbevægelsen altid har stået i; nemlig om det nu var bedst at satse på den faglige styrke på arbejdspladserne eller på lovgivning for at få ønskede forbedringer gennemført. Begge dele er velbelyst og spiller en væsentlig rolle i bogens

fremstilling og analyser. Arbejdsgivernes forkærlighed for partsmodellen, altså 'Den Danske Models' udbredelse til arbejdsmiljøområdet, er nem at forstå, idet de altid har været modstandere af regulering ved lovgivning bortset fra et vist minimum, der kunne sikre mod ufin indbyrdes konkurrence på arbejdsmiljøet. Men fagbevægelsen har været splittet eller vægelsindet. Det er jo en del af dens raison d'être, at den kan klare ærterne selv, og derfor i medlemmernes øjne er en nødvendig institution.

I arbejdsmiljøets historie er der to interessante udtryk for en bevægelse mod en mere progressiv social og demokratisk indretning af reguleringen, som begge imidlertid kommer til kort over for bevægelsen mod partsinteressernes dominans. Første gang var i 1930'erne i forbindelse med det socialpolitiske perspektivs gennembrud, K.K. Steinckes socialreform mv. Her fremhæver Jacobsen, hvorledes arbejdsmiljøet i dette perspektiv blev set som *"det forebyggende ben i sociallovgivningen"* (s. 227) og hæfter sig ved det forslag, som et embedsmandsudvalg fremlagde i 1938 til ny arbejderbeskyttelseslov med det formål at øge beskyttelsen *"såvel af Hensyn til den enkelte Arbejder som af Samfundshensyn, der gør det paarkrævet at beskytte den menneskelige Arbejdskraft som den afgørende Faktor i Produktionen"* (s. 231). Sådan lød ministeriets opdrag til udvalget, utænkeligt i dag! Forslaget indeholdt reelt det samme begreb om arbejdsmiljø, som kom ind i loven i 1975, og stillede vidtgående krav f.eks. om forbud mod sundhedsfarligt akkordarbejde. På grund af krigsudbruddet kom forslaget imidlertid aldrig på bordet i Folketinget.

Anden gang en sådan forståelse af arbejdsmiljøreguleringens formål kom til udtryk var i 1972-76 i rapporterne fra *'Arbejdsmiljøgruppen af 1972'*. Igen var der tale om et ikke-partssammensat udvalg, hvis formuleringer havde mange lighedspunkter med forslaget fra 1938. Jacobsen gør opmærksom på dette, men han kunne godt have gjort mere ud af udvalgets forslag til at sikre arbejdsmiljøets reelle interesser, arbejderne og deres sikkerhedsrepræsentanter,

mere magt på arbejdspladserne. Det var udvalget nemlig meget opmærksom på – til dels som modvægt mod at man med inspiration fra det britiske Robens-udvalg foreslog selvforvaltning for virksomhederne som det bærende princip i loven. Dette gjorde det *"tvingende nødvendigt at tage medbestemmelsesproblemet op"* (Arbejdsmiljøgruppens rapport nr. 4, s. 31). Medbestemmelsen skulle sikres, ikke blot som *"organisatorisk middel"* til at fremme arbejdsmiljøet gennem tilslutning til samarbejdssystemet, men fordi *"selve indflydelsen er lige så vigtig for arbejdsmiljøet som fysiske påvirkninger"* og *"et gode i sig selv i lighed med demokrati på andre områder i samfundet og dermed et almindeligt politisk mål"* (ibid.). Det er bemærkelsesværdigt, hvorledes dette forslag samtidig foregriber senere seklers problemer med det psykiske arbejdsmiljø. Arbejdsmiljøgruppens forslag blev imidlertid overhørt. Til gengæld blev partsmodellen i form af hovedorganisationernes indflydelse i endnu stærkere grad end tidligere *"implanteret"* i 1975-loven (s. 377), som Jacobsen skriver.

Med en lov der indebærer udstrakt selvforvaltning, sikkerhedsrepræsentanter med alene rådgivende status samt kraftige hensyn til virksomhedernes økonomi, er det ikke tilstrækkeligt for at sikre en effektiv indsats, at fagbevægelsen har fået stor indflydelse. Det har den jo kun fået samtidig med stor indflydelse til arbejdsgiverne. Der er for det første gennem historien mange eksempler på, at fagbevægelsen har stået last og brast med arbejdsgiverne i afvisningen af stærkere regulering. Tilslutningen til produktivtetsfremmende lønsystemer mv. i 1950-60'erne er et eksempel, et andet er aftalen i 1979 om ikke at regulere det psykiske arbejdsmiljø, som gentages næsten uforandret i Metodeudvalget i 1995. Det har Jacobsen godt fat i, men ikke i den anden uheldige effekt af partsmodellen; nemlig det forhold at fagbevægelsen i kraft af sin svagere position over for arbejdsgiverne generelt set vælger at prioritere andre emner end arbejdsmiljøet, når der skal forhandles/spilles med musklerne. Så kommer løn, arbejdstid, fe-

rie, uddannelse og pension mv. først. Historien viser, at der stort set aldrig gennemføres skærper af lovgivningen, hvis arbejdsgiversiden er imod. Sker det, er det alene i kraft af politiske vedtagelser (herunder i EU).

Jacobsen nævner godt nok i sin sammenfatning af årsagerne til arbejdsmiljøindsatsens manglende effekt, at "*organiseringen af arbejdsmiljøsystemet synes at vanskeliggøre en målrettet indsats*" (s. 469), men ser det som nævnt ikke som hovedforklaringen og har gennemgående ikke haft et kritisk blik for den, selv om han belyser den godt. Skyldes det en grundlæggende respekt for den Danske Model (der vel generelt set kan være udmærket, men ikke nødvendigvis på arbejdsmiljøområdet), eller er det fordi Arbejdstilsynets repræsentanter i forskningsprojektets følgegruppe ikke har ønsket det? En lidt ærgerlig svaghed (i min optik) i en ellers fremragende bog.

Anmeldt af **Ole Busck**, lektor, Institut for Planlægning, Aalborg Universitet
e-mail: oleb@plan.aau.dk

Annette Kamp & Helge Hvid (red.):
Elderly Care in transition. Management, Meaning and Identity at Work. A Scandinavian Perspective
Copenhagen Business School Press, 2012, 243 s.
ISBN 978-8763-002448

Antologien beskæftiger sig med analyser af udviklingen inden for den skandinaviske ældrepleje. Det samlede fokus for forfatternes bidrag er interessen for at udforske indholdet af og vilkårene for medarbejdernes identitets- og meningsdannelse i arbejdslivet. Anlæggelse af et arbejdslivsperspektiv sætter således rammen for undersøgelser af, hvordan forskellige forhold så som standardiserende moderniseringsreformer, nye ledelsesstrategier og begyndelsesvise professionaliseringstendenser indvirker på den subjek-

tive erfarings- og betydningsdannelse. Bogen er engelsksproget og henvender sig dermed ikke blot til de skandinaviske forskningsmiljøer, men repræsenterer en sjældent set, men meget vigtig samling af nordiske forskningsvinkler, der åbner den fortsatte diskussion mod en bredere international læserskare.

I kapitel 1, "Introduction: Elderly care in transition", sætter redaktørerne Kamp og Hvid rammen for de efterfølgende syv kapitelbidrag, hvori forskellige forskere præsenterer resultater af nyere skandinavisk omsorgsforskning. I kapitel 2, "Paradoxes in the elderly care: The nordic model", beskriver Hanne Marlene Dahl og Bente Rasmussen effekterne af udviklingen i den skandinaviske velfærdsmodel i relation til ældreplejeområdet. Der fokuseres her på modsætninger i de seneste ti års udvikling. På den ene side kendetegnes området ved en øget professionalisering og hermed følgende opvurdering af omsorgsarbejdet. På den anden side viser de moderniseringspolitiske effekter af New Public Management sig som indskrænkning af medarbejdernes faglige autonomi i arbejdet. Forfatterne spidsformulerer, hvordan disse træk udløser modsætningsfyldte betingelser for meningsdannelse og arbejde inden for området. Forfatterne sætter med inddragelse af udviklingstræk fra Norge og Sverige en velfungerende ramme for de efterfølgende artikelbidrag.

I kapitel 3, "The quest for meaning at work: Competing concepts of meaning", retter Annette Kamp analytisk fokus mod begrebsdannelsen, 'mening i arbejdet', idet forfatteren belyser, hvordan spørgsmålet om meningsdannelse angribes forskelligt inden for forskellige forskningstraditioner. Kamp tematiserer sin fremstilling gennem en sondring mellem tre forskellige tilgange til meningsbegrebet, udmøntet i henholdsvis et ledelsesperspektiv, et kritisk perspektiv og et transformativt perspektiv. Kapitlet afsluttes med en diskussion af styrker og svagheder inden for de tre tilgange, og forfatteren lægger herved op til en videregående diskussion i kapitel 5, som udfolder potentialerne i den transformative tilgang.

I Kapitel 4, "Knowledge at play: Positioning care workers as professionals through scientific rationality and caring dispositions", forfattet af Andreas Fejes, anlægges et poststrukturalistisk perspektiv som teoretisk udgangspunkt for studier af hvilke vidensformer, der italesættes som relevante for det professionelle omsorgsarbejde i Sverige. Fejes beskæftiger sig diskursanalytisk med professionaliseringstendensen, som den kommer til udtryk på policy niveau som i praktiske og uddannelsesrettede kontekster. Analysen viser nogle mønstre i, hvordan teoretisk viden opvurderes som en særlig sand viden, mens erfaringsbaseret viden og følelseslaget i arbejdsorienteringen ikke anerkendes som værdifulde komponenter i identitets- og meningsdannelsen. Med inspiration fra Kari Wærness peger Fejes på, at medarbejdernes 'omsorgsdispositioner' er afgørende, om end marginaliserede, komponenter i medarbejdernes meningsdannelse.

I kapitel 5, "Meaning of work in elderly care in Denmark: fragile reconstructions", følger Annette Kamp op på den i kapitel 3 italesatte diskussion af potentialerne i at arbejde med en kontekstuel orienteret og dynamisk tilgang til begrebsdannelser om mening i arbejdet. Kamp peger på, at meningsfuldhed i arbejdet opstår, når positiv arbejdsidentitet muliggøres. Med afsæt i Weick og dennes nøglebegreber om 'sense-making' og 'jobcrafting' viser Kamp gennem empiriske eksempler, hvordan det dynamiske aspekt synliggør sammenhænge og udviklingsmuligheder i medarbejdernes meningsdannelsesprocesser og identitetsarbejde i relation til plejearbejdet. Selvom meningsdannelsen er omdrejningspunkt for konflikter, argumenterer Kamp således for, at det transformative blik proaktivt kan understøtte den fortløbende diskussion og forhandling af omsorgsarbejdets indholdsudfyldning.

I Kapitel 6, "The meaning of work from subjective and intersubjective perspectives – a daily conflict of creating and losing meaning in elderly care", introducerer Betina Dybbroe til en kritisk teoretisk og psykosocialt inspireret tilgang til forståelse af den subjektive meningsdannelse

som intersubjektivt forankret og indlejret i en bredere samfundskontekst. En sådan mere materialistisk orienteret tilgang til forståelsen af meningsdannelsen ansporer nødvendigvis også et kønsperspektiv i analysen; men Dybbroe fokuserer i bidraget særligt på 'mødet' som omdrejningspunkt for empiriske studier af, hvordan meningsdannelsen – og vanskelige betingelser herfor – er bestemmende for karakteren af det arbejde, som udføres af omsorgsmedarbejderen. Endvidere peger forfatteren på, at området præges af en form for gradvis af-institutionalisering, som fremadrettet forstærker behovet for opmærksomhed overfor medarbejdernes ændrede betingelser for meningsdannelse i samspillet med borgere og deres pårørende.

I kapitel 7, "New Public Management: Constructing a new Management identity in care for the elderly", fokuserer Bente Rasmussen på ældreplejens udvikling i et ledelsesperspektiv. Med afsæt i undersøgelser af udviklingen i den norske ældrepleje identificerer Rasmussen det skandinaviske NPM-rationales konkrete konsekvenser i form af modsætningsfulde betingelser for ledelse. Med NPM-baseret standardisering og kontraktstyring foregår der på en gang centraliserings- såvel som decentraliseringsbevægelser, som giver lederne et meget begrænset og modsætningsfyldt ledelsesrum, der vanskeliggør en professionsetisk tilgang og ledernes mulighed for imødekommelse af aktuelt udbredte ledelsesidealer.

I Kapitel 8, "Creating meaning in dementia care work – a story of (re) professionalization", anlægger Pernille Bottrup og Per Bruhn et Wenger-inspireret læringsperspektiv på studier af udviklingen inden for demensområdet i den danske ældrepleje. Forfatterne peger på, at den generelle tendens til NPM-afledt de-kvalificering synes at gå i modsat retning inden for udviklingen på demensområdet. Medarbejderne formår at udvikle en professionel identitet som demensarbejdere, og de særlige vilkår knyttet til pleje af demensramte (i form af eksempelvis stor uforudsigelighed) åbner for en form for autonomi, der

ikke kendetegner de øvrige mere standardiseringsrettede træk i ældreplejens udvikling. Behovet for tværprofessionelt samarbejde mellem pædagogisk og omsorgsfagligt personale muliggør en løbende kollegial refleksion, som med fordel kan understøttes af redskaber til supervision og refleksion over (udviklingen i) arbejdets kvalitet. Herved skabes et læringsrum, som er befordrende for en positiv meningsdannelse i arbejdet.

I kapitel 9, "The future of elderly care – beyond New Public Management?", foretager redaktørerne Kamp og Hvid en tværgående og sammenfatning af de videregående perspektiver i bidragsydernes forskningsresultater. Selvom NPM-rationalet markant præger udviklingen inden for den skandinaviske ældrepleje, så gennemtrænger tankegangen ikke området fuldstændigt. Forfatterne fremhæver med baggrund i de forskellige kapitelbidrag tendenser til ny-orienteringer – dels formidlet gennem øget professionalisering, men også i form af en mere grundlæggende ny-orientering i hele tænkningen af plejearbejdets karakter og den relevante ledelse heraf, hvad der muligvis indikerer, at ældreplejen er på vej ud af sin NPM-æra.

Antologien giver samlet set et bredt, interessant og relevant indblik i den skandinaviske

ældreplejeforskning. Variationer i teoretiske tilgange er forfriskende, ligesom forfatterernes forskellige nedslagspunkter i plejeområdets udvikling giver en bred vifte af indsigter. Antologiens struktur i form af særskilte og ikke sammenarbejdede bidrag indebærer uvægerligt en del gentagelser, eksempelvis i kapitlernes indledende beskrivelser af New Public Management-reformerne i især den danske ældrepleje. Forfatterens forskellige indfaldsvinkler åbner omvendt for opmærksomhed overfor, hvor forskelligartet NPM-reformer sætter sig i gennem. Flere artikler har omfattende empiriske udfoldelser i analysedelen, hvilket på den ene side er med til at gøre antologien til omfattende læsning, men på den anden side også viser en fænomenologisk følsomhed overfor detaljerne i medarbejderens orienteringer og meningsdannelse i arbejdet. Elementer, som viser sig betydningsfulde for den samlede forståelse af, hvilke indre og ydre kræfter der er på spil i medarbejdernes spændingsfyldte identitets- og meningsdannelse.

Anmeldt af **Janne Gleerup**, Postdoc, Institut for Psykologi og Uddannelsesforskning, Roskilde Universitet
e-mail: gleerup@ruc.dk